

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi
Fizik Bölümü
FZK 321 Temel Elektronik Laboratuvarı
Deney Föyü

Deney-3

Seri RL ve RC Devre Analizi
Deney Föyü-3

Hazırlayanlar:

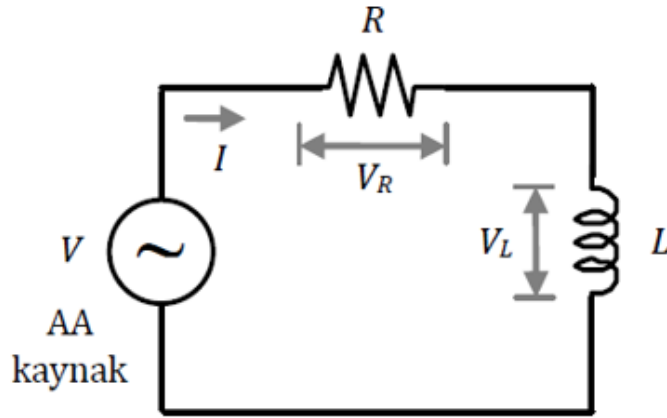
Arş. Gör. Mustafa HARBUTOĞLU
Prof. Dr. Muhittin ŞAHAN

1. Deneyin Amacı

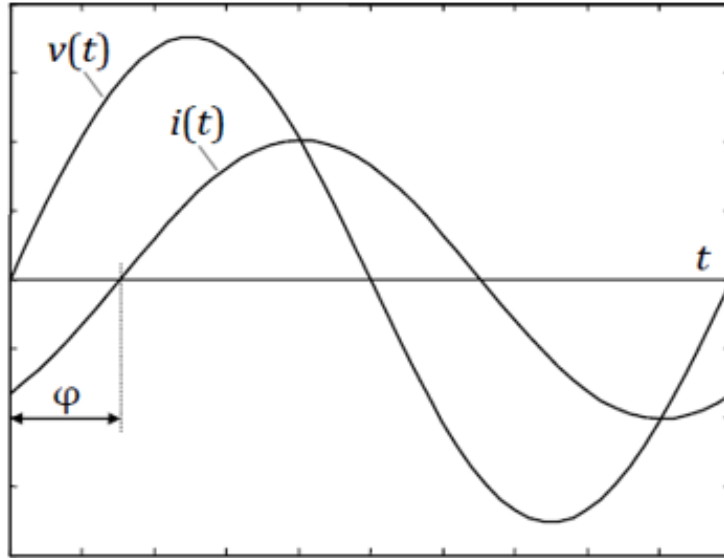
Alternatif akım altında seri RL devresinin analizi ve deneysel olarak incelenmesi.

1.1 Teorik Bilgi

AA (Alternatif Akım) kaynak gerilimi ile beslenen seri bağlı direnç ve bobin (R_L) devresi Şekil 1.1'de gösterilmektedir. Devre endüktif özellik gösterdiğinden devre akımı kaynak geriliminden ϕ açısı kadar geri fazlı olmaktadır (Şekil 1.2 Bkz.).

Şekil 1.1 Seri RL devresi

Şekil 1.2 Seri RL devresinde kaynak gerilimi ve devre akımı dalga şekilleri

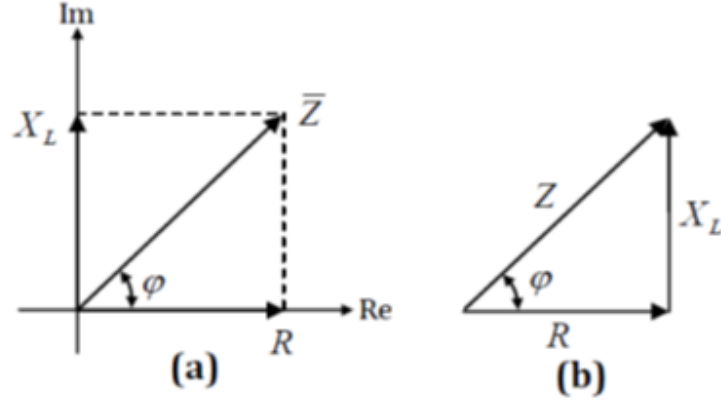
Seri R-L devresinde empedans hesabı fazör diyagramından yapılabilir. İndüktif devrede, devreden geçen akım indüktör üzerindeki gerilimden 90° geridedir. R üzerine düşen gerilimle (V_R) devre akımı aynı fazdadır. Dolayısıyla, indüktör üzerindeki V_L gerilimi V_R

geriliminden 90° ileridedir.

Seri RL devresinde endüktif reaktans:

$$X_L = \omega L = 2\pi f L \ (\Omega)$$

Şekil 1.3’de seri RL devresinde empedansın fazör gösterimi ve empedans üçgeni gösterilmektedir.

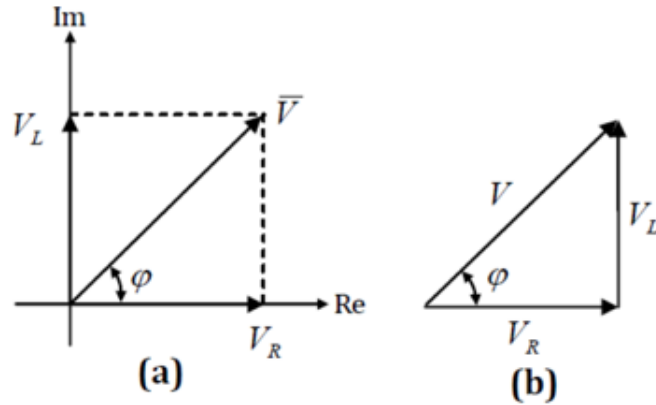
Şekil 1.3 Seri RL devresinde; (a) empedansın fazör gösterimi, (b) empedans üçgeni
Devre empedansının fazör gösterimi:

$$\bar{Z} = R + jX_L = Z \angle \phi \ (\Omega)$$

Devre empedansının genişliği:

$$Z = |\bar{Z}| = \sqrt{R^2 + X_L^2} \ (\Omega)$$

Seri devrede akımın referans alınması ile RL devresi eleman gerilimlerinin fazör gösterimi ve gerilim üçgeni elde edilir (*Şekil 1.4 Bkz.*).

Şekil 1.4 Seri RL devresinde; (a) kaynak gerilimi fazör gösterimi, (b) gerilim üçgeni

Eleman gerilimlerinin etkin değeri:

$$\begin{aligned}V_R &= IR \\V_L &= IX_L \\V_R &= IZ \text{ (V)}\end{aligned}$$

Kaynak gerilimi fazör gösterimi:

$$\bar{V} = V_R + jV_L \text{ (V)}$$

Kaynak geriliminin etkin değeri:

$$V = |\bar{V}| = \sqrt{V_R^2 + V_L^2} \text{ (V)}$$

Devre akımının etkin değeri:

$$I = \frac{V}{Z} \text{ (A)}$$

Kalite faktörü:

$$Q = \frac{X_L}{R}$$

Devrenin güç katsayısı:

$$\cos \phi = \frac{R}{Z} = \frac{V_R}{V} \text{ (endüktif)}$$

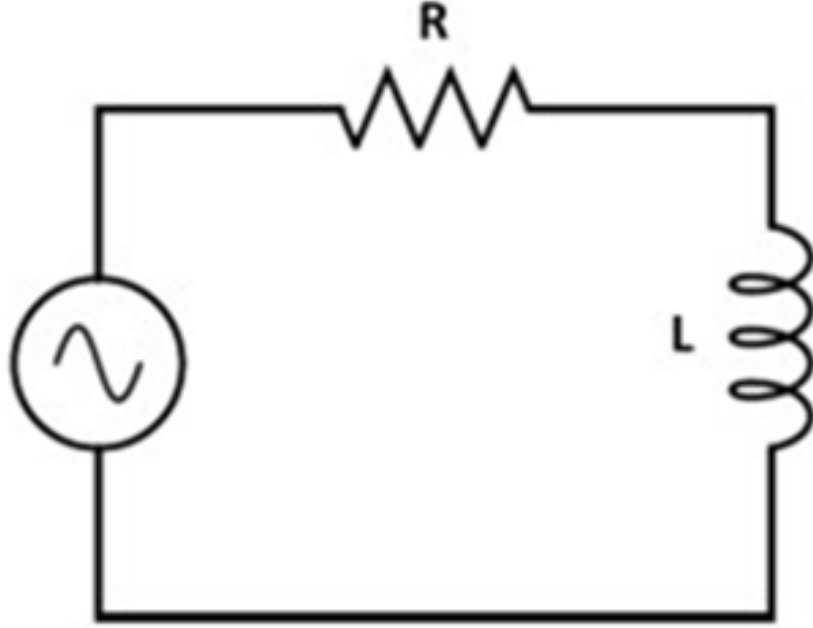
Akım ile gerilim arasındaki faz farkı:

$$\phi = \cos^{-1}\left(\frac{R}{Z}\right) = \cos^{-1}\left(\frac{V_R}{V}\right)$$

1.2 Hazırlık Çalışması

Şekilde verilen devre için:

1. İndüktansı $L=2\text{H}$ olan bobinin $f=50\text{Hz}$ frekanslı AC gerilimdeki reaktansını (empedansını) hesaplayınız.
2. $L=250\text{mH}$ 'lik bir bobinin $f=10\text{ MHz}$ 'deki reaktansını hesaplayınız.

3. İndüktansları $L=0.5\text{H}$ ve $L=100\text{ mH}$ olan iki bobin seri bağlandıktan sonra 100V 50Hz 'li bir emk uygulanırsa:
  - Eşdeğer indüktansı bulunuz.
  - Devre akımını bulunuz.
  - Bobin uçlarındaki gerilimi bulunuz.
4. Seri bağlı iki bobine üçüncü bobin paralel bağlanmıştır. $L1=0.2\text{mH}$, $L2=1\text{H}$, $L3=0.4\text{mH}$, $f=200\text{Hz}$, $V=120\text{V}$ ise;
  - Devre akımını bulunuz.
  - Kol akımlarını bulunuz.
  - Bobinlerin üzerindeki gerilimleri bulunuz.

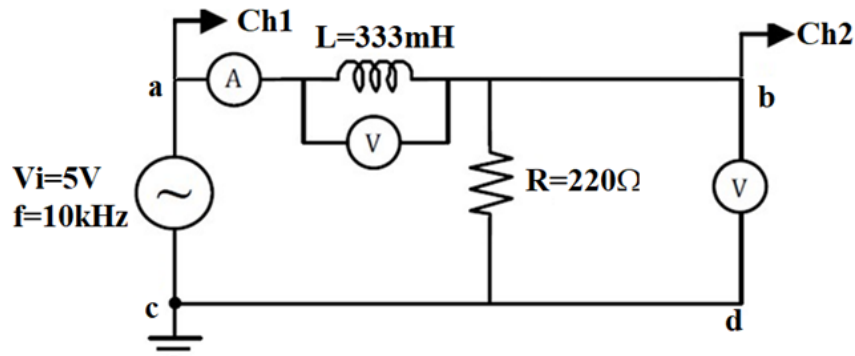
Deney için Gerekli Malzemeler

- 1 adet $220\ \Omega$ Direnç
- 1 adet 333mH bobin (kondansatör tipli bobin)
- Osiloskop
- Sinyal Jeneratörü
- Sayısal Multimetre
- Bağlantı kabloları

2. Deneyin Yapılışı

1. Şekil 2.1'deki devreyi kurunuz.
2. Seri R_L devresinde $R = 220\ \Omega$ direncini ve $L = 333\text{mH}$ bobini takınız.
3. Multimetre ile R direncinin değerini ölçünüz ve Tablo 1'e kaydediniz.
4. X_L endüktif reaktansı hesaplayınız ve Tablo 1'e kaydediniz.
5. Z devre empedansı hesaplayınız ve Tablo 1'e kaydediniz.
6. Devrenin V_i giriş sinyalini 5V ve frekansı 10 kHz olan bir sinüs dalgası olacak şekilde sinyal jeneratörünü ayarlayınız.
7. Osiloskobun birinci kanalını (Ch1) girişe ($a \rightarrow c$ uçları), ikinci kanalını (Ch2) çıkışa ($b \rightarrow d$ uçları) bağlayınız.
8. Osiloskop ekranında dalga şekillerini uygun biçimde görmek için Ch1 ve Ch2 kanalı VOLT/DIV ve TIME/DIV kademe ayarlarını yapınız.
9. Kaynak gerilimi (V) voltmetre ile ölçünüz ve Tablo 1'e kaydediniz.
10. R direncinin gerilim değeri (V_R), L bobini üzerindeki gerilim değeri (V_L) Voltmetre ile ölçünüz ve Tablo1'e kaydediniz.
11. Ölçülen V_R ve V_L değerleri kullanılarak kaynak gerilimi (V) değerlerini hesaplayınız ve Tablo 1'e kaydediniz.
12. Hesaplanan ve ölçülen kaynak gerilimi (V) değerleri karşılaştırınız ve % hata hesabını yapınız.
13. Devre akımı (I) hesaplayınız ve Tablo 1'e kaydediniz.
14. Devrenin akımı (I) ölçünüz ve Tablo 1'e kaydediniz.
15. Hesaplanan ve ölçülen devre akımı değerleri karşılaştırınız ve % hata hesabını yapınız.

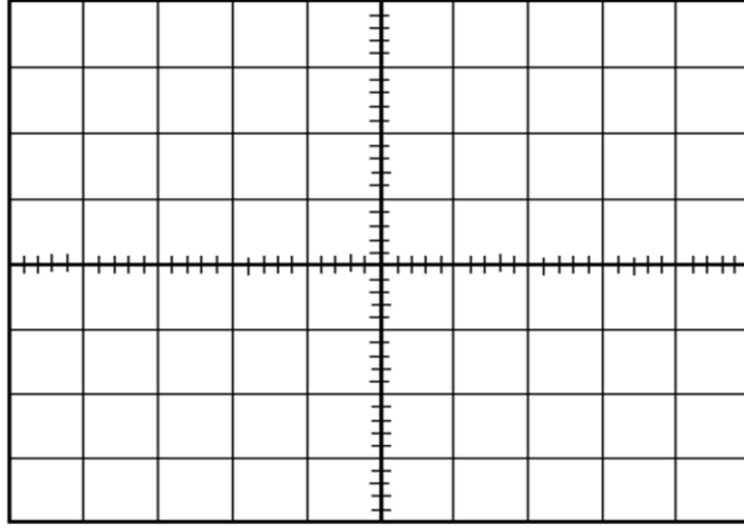
16. Devrenin kalite faktörü (Q) hesaplayınız ve Tablo1'e kaydediniz.
17. Devrenin güç katsayısı ($\cos\phi$) ve akım ile gerilim arasındaki faz farkı (ϕ) hesaplayınız ve Tablo 1'e kaydediniz.
18. Osiloskop ekranındaki giriş ve çıkış görüntülerini Şekil 2.2 üzerine çiziniz.
19. Devre akımının $i(t)$ kaynak geriliminden $v(t)$ ϕ açısı kadar geri fazlı olduğu gözleyiniz.
20. Kaynak gerilimi $v(t)$ ve devre akımı $i(t)$ arasındaki faz farkı (ϕ) ölçülür ve Tablo 1'e kaydediniz.
21. Osiloskop üzerinden CH1 ve CH2 kanalı VOLT/DIV kademe değerleri, TIME/DIV kademe değeri ve problemlerin prob çarpanı değerleri Tablo 2'ye kaydediniz.

Şekil 2.1 Deneysel ölçümler için gerekli devre diyagramı

Ölçüm Verileri						
$R\ (\Omega)$	$V\ (\text{V})$	$V_R\ (\text{V})$	$V_L\ (\text{V})$	$I\ (\text{mA})$	$\varphi\ (^{\circ})$ (osiloskop)	
Hesaplanan Değerler						
$X_L\ (\Omega)$	$V\ (\text{V})$	$Z\ (\Omega)$	Q	$I\ (\text{mA})$	$\cos \varphi$	$\varphi\ (^{\circ})$

Table 1: Teorik hesaplama ve ölçüm verileri

Şekil 2.2 Osiloskop Ekranı

VOLT/DIV		Prob Çarpanı		TIME/DIV
CH1	CH2	CH1	CH2	

Table 2: Osiloskop Kademe Değerleri

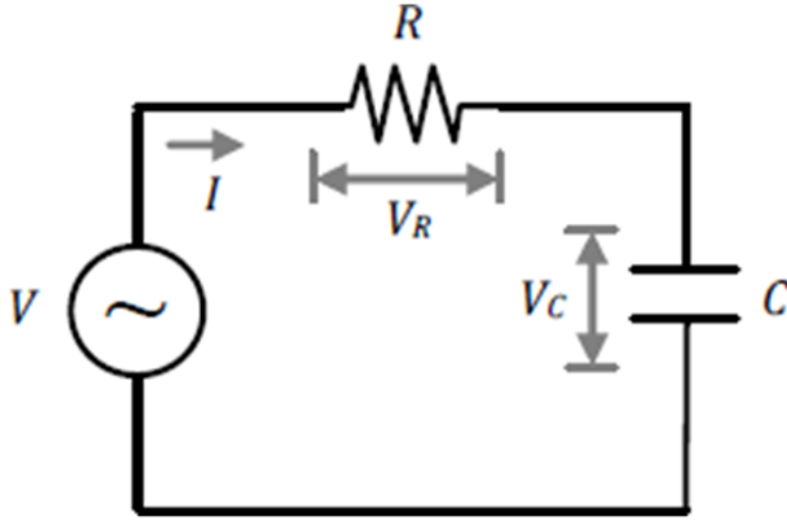
Seri RC Devre Analizi

3. Deneyin Amacı

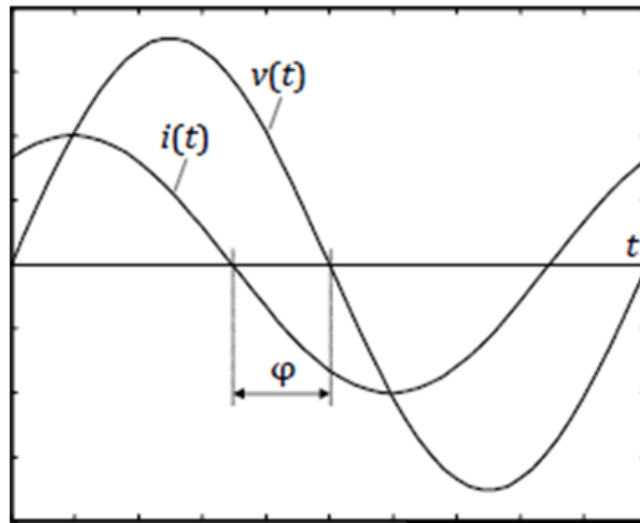
Alternatif akım altında seri RC devresinin analizi ve deneysel olarak incelenmesi.

3.1 Teoril Bilgi

AA kaynak gerilimi ile beslenen seri bağı direnç ve kapasitör (RC) devresi Şekil 3.1’de gösterilmektedir. Devre kapasitif özellik gösterdiğinden devre akımı kaynak geriliminden ϕ açısı kadar ileri fazlı olmaktadır (Şekil 3.2 Bkz.).

Şekil 3.1 Seri RC devresi

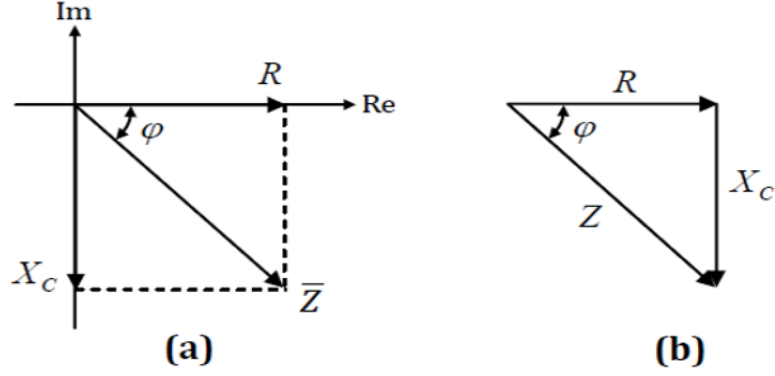

Şekil 3.2 Seri RC devresinde kaynak gerilimi ve devre akımı dalga şekilleri

Seri RC devresinde kapasitif reaktans:

$$X_C = \frac{1}{\omega C} = \frac{1}{2\pi f C} (\Omega)$$

Şekil 3.3’de seri RC devresinde empedansın fazör gösterimi ve empedans üçgeni gösterilmektedir.

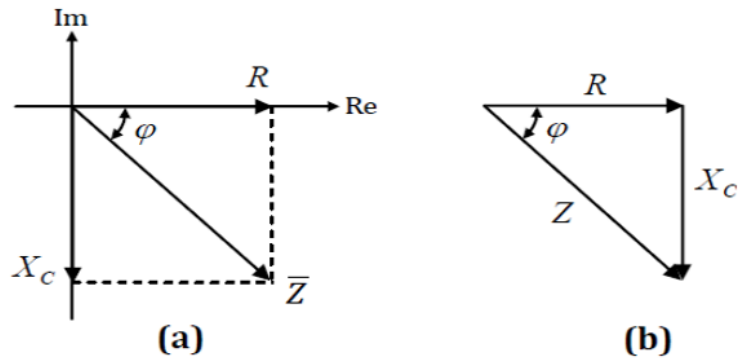
Şekil 3.3 Seri RC devresinde; (a) empedansın fazör gösterimi, (b) empedans üçgeni
Devre empedansının fazör gösterimi:

$$\bar{Z} = R - jX_C = Z \angle -\phi (\Omega)$$

Devre empedansının genliği:

$$Z = |\bar{Z}| = \sqrt{R^2 + X_C^2} (\Omega)$$

Seri devrede akımın referans alınması ile RC devresi eleman gerilimlerinin fazör gösterimi ve gerilim üçgeni elde edilir (Şekil 3.4 Bkz.).

Şekil 3.4 Seri RC devresinde; (a) kaynak gerilimi fazör gösterimi, (b) gerilim üçgeni

Eleman gerilimlerinin etkin değeri:

$$\begin{aligned}V_R &= IR \\V_C &= IX_C \\V &= IZ \text{ (V)}\end{aligned}$$

Kaynak gerilimi fazör gösterimi:

$$\bar{V} = V_R - jV_C \text{ (V)}$$

Kaynak geriliminin etkin değeri:

$$V = |\bar{V}| = \sqrt{V_R^2 + V_C^2} \text{ (V)}$$

Devre akımının etkin değeri:

$$I = \frac{V}{Z} \text{ (A)}$$

Devrenin güç katsayısı:

$$\cos \phi = \frac{R}{Z} = \frac{V_R}{V} \text{ (kapasitif)}$$

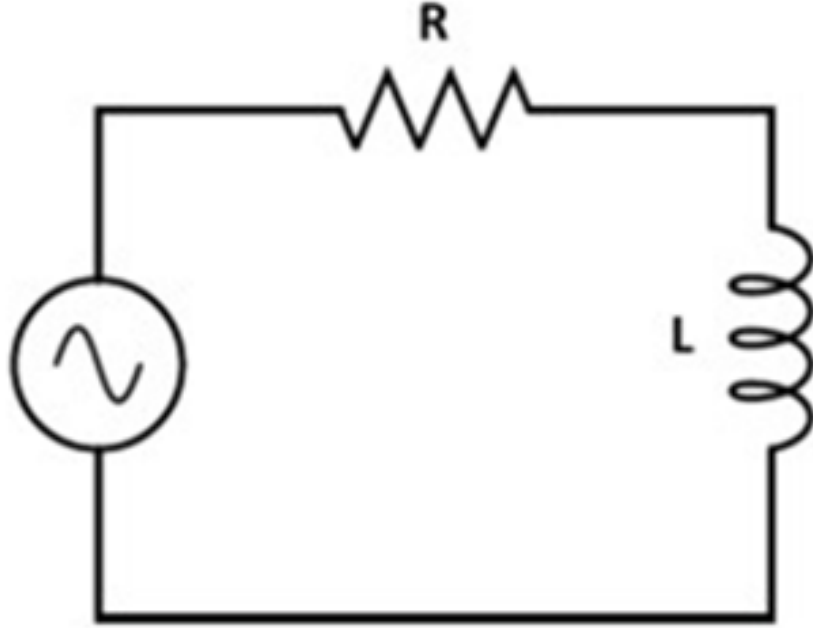
Akım ile gerilim arasındaki faz farkı:

$$\phi = \cos^{-1}\left(\frac{V_R}{V}\right) \text{ (derece)}$$

3.2 Hazırlık Çalışması

Şekilde verilen devrenin:

1. Kapasitansı $C=10\text{F}$ olan kapasitörün $f=40\text{Hz}$ frekanslı AC gerilimdeki reaktansını (empedansını) hesaplayınız.
2. $C=450\ \mu\text{F}$ 'lık bir kapasitörün $f=20\ \text{MHz}$ 'deki reaktansını hesaplayınız.

3. İndüktansları $C=0.4\text{F}$ ve $C=100\ \text{mF}$ olan iki kapasitörü paralel bağlandıktan sonra 100V 50Hz 'li bir emk uygulanırsa:
  - Eşdeğer kapasitansı bulunuz.
  - Devre akımını bulunuz.
  - Her bir kapasitörün uçlarındaki gerilimi bulunuz.
4. Paralel bağlı iki kapasitöre üçüncü kapasitör seri bağlanmıştır. $C_1=0.2\text{mF}$, $C_2=3\text{F}$, $C_3=0.2\text{mF}$, $f=100\text{Hz}$, $V=120\text{V}$ ise;
  - Devre akımını bulunuz.
  - Kol akımlarını bulunuz.
  - Her bir kapasitörün üzerindeki gerilimleri bulunuz.

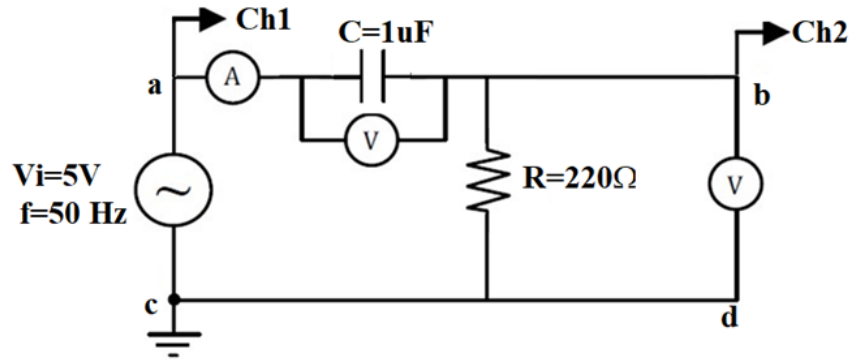
Deney için Gerekli Malzemeler

- adet 220 Ω Direnç
- 1 adet 1 μ F kondansatör
- Osiloskop
- Sinyal Jeneratörü
- Sayısal Multimetre
- Bağlantı kabloları

3.3 Deneyin Yapılışı

1. Şekil 3.11'deki devreyi kurunuz.
2. Seri R_L devresinde $R = 220 \Omega$ direncini ve $C=1\mu F$ bobini takınız.
3. Multimetre ile R direncinin değerini ölçünüz ve Tablo 3'e kaydediniz.
4. X_C endüktif reaktansı hesaplayınız ve Tablo 3'e kaydediniz.
5. Z devre empedansı hesaplayınız ve Tablo 3'e kaydediniz.
6. Devrenin V_i giriş sinyalini 5V ve frekansı 50 Hz olan bir sinüs dalgası olacak şekilde sinyal jeneratörünü ayarlayınız.
7. Osiloskobun birinci kanalını (Ch1) girişe ($a \rightarrow c$ uçları), ikinci kanalını (Ch2) çıkışa ($b \rightarrow d$ uçları) bağlayınız.
8. Osiloskop ekranında dalga şekillerini uygun biçimde görmek için Ch1 ve Ch2 kanalı VOLT/DIV ve TIME/DIV kademe ayarlarını yapınız.
9. Kaynak gerilimi (V) voltmetre ile ölçünüz ve Tablo 3'e kaydediniz.
10. R direncinin gerilim değeri (V_R), L bobini üzerindeki gerilim değeri (V_C) Voltmetre ile ölçünüz ve Tablo 3'e kaydediniz.
11. Ölçülen V_R ve V_C değerleri kullanılarak kaynak gerilimi (V) değerlerini hesaplayınız ve Tablo 3'e kaydediniz.
12. Hesaplanan ve ölçülen kaynak gerilimi (V) değerleri karşılaştırınız ve % hata hesabını yapınız.
13. Devre akımı (I) hesaplayınız ve Tablo 3'e kaydediniz.
14. Devrenin akımı (I) ölçünüz ve Tablo 3'e kaydediniz.
15. Hesaplanan ve ölçülen devre akımı değerleri karşılaştırınız ve % hata hesabını yapınız.
16. Devrenin kalite faktörü (Q) hesaplayınız ve Tablo 3'e kaydediniz.

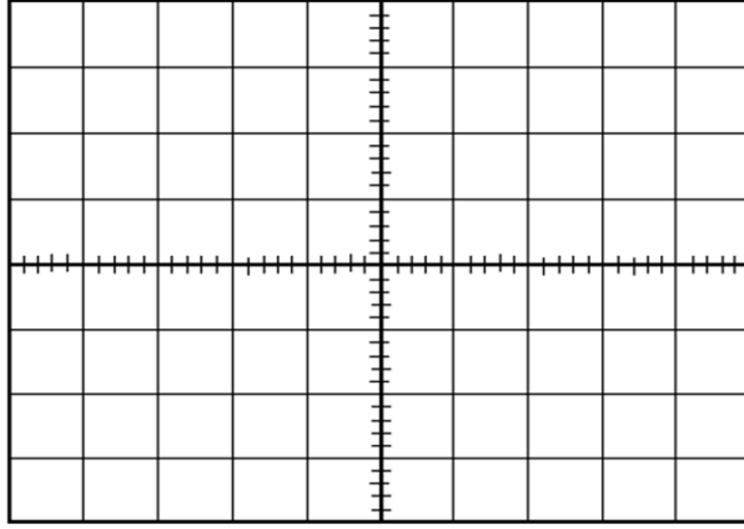
17. Devrenin güç katsayısı ($\cos \phi$) ve akım ile gerilim arasındaki faz farkı (ϕ) hesaplayınız ve Tablo 3'e kaydediniz.
18. Osiloskop ekranındaki giriş ve çıkış görüntülerini Şekil 3.6 üzerine çiziniz.
19. Devre akımının $i(t)$ kaynak geriliminden $v(t)$ ϕ açısı kadar geri fazlı olduğu gözleyiniz.
20. Kaynak gerilimi $v(t)$ ve devre akımı $i(t)$ arasındaki faz farkı (ϕ) ölçülür ve Tablo 3'e kaydediniz.
21. Osiloskop üzerinden CH1 ve CH2 kanalı VOLT/DIV kademe değerleri, TIME/DIV kademe değeri ve probların prob çarpanı değerleri Tablo 4'ye kaydediniz.

Şekil 3.5 Deneysel ölçümler için gerekli devre diyagramı

Ölçüm Verileri						
$R\ (\Omega)$	$V\ (\text{V})$	$V_R\ (\text{V})$	$V_C\ (\text{V})$	$I\ (\text{mA})$	$\varphi\ (^{\circ})$ (osiloskop)	
Hesaplanan Değerler						
$X_C\ (\Omega)$	$V\ (\text{V})$	$Z\ (\Omega)$	Q	$I\ (\text{mA})$	$\cos \varphi$	$\varphi\ (^{\circ})$

Table 3: Ölçüm ve Hesaplanan Değerler Tablosu

Şekil 3.6 Osiloskop Ekranı

VOLT/DIV		Prob Çarpanı		TIME/DIV
CH1	CH2	CH1	CH2	

Table 4: Osiloskop Kademe Değerleri